

Џ. М. Куци

МУЗЕЈСКИ ЧУВАР

I

Зове се Хосе Едуардо, али пријатељи га знају као Пепеа. Живи с мајком у удобном старом стану у мадридском Барију де Саламанка. Имао је током година пријатељице, али никад се није женио. Сада, напунивши четрдесет пет, почиње да се пита да ли је то била грешка.

У школи је био марљив, али никад брилијантан. Као јединац, требало је да крене очевим стопама (отац, успешан адвокат, умро је кад је њему било дванаест). Кад је за то дошло време, послушно се уписао на правни факултет, али су му већ на другој години студије постале толико досадне да је намолио мајку за дозволу да их напусти. Од тада он следи кривудава пут: као стјуард на крузеру, као возач школског аутобуса, као приватни наставник језика, а ту и тамо и као најамни баштован.

На једном курсу цртања људске фигуре (за шта је умерено талентован) при Уметничком институту, упознаје човека који ради као чувар у Праду. Имају тамо слободних радних места, каже тај човек. Кад већ воли уметност, можда не би било лоше да се пријави. Посао није захтеван, а околи увек пролазе лепе девојке.

Он се пријављује, с лакоћом пролази тест, и постаје *vigilante de sala*, ступивши на дужност 1. јула 2018. Посао му сасвим одговара, допадају му се колеге, као и он њима. Најбоља су, бар за њега, зимска поподнева, кад сунце залази рано и галерије се скоро испразне од живота, ако се изузму слике.

Пронашао је, размишља, своју нишу у животу, нишу коју за сваког од нас припрема добронамерно Провиђење, ако само успемо да пронађемо пут до ње.

У јуну наредне године, на дежурству у Гојиним одајама, уочава неку жену у црном како седи испред Гојине слике познате као *Трећи мај 1808*, која приказује грађане Мадрида изведене пред француски стрељачки строј. Цело поподне она тамо седи; кад звоно огласи затварање, устаје и, ходајући брзо за особу њених година – у позним је шездесетим, процењује, можда и старија – нестаје у гужви.

Следећег поподнева опет је тамо, овог пута не седи испред *Треће маја 1808*, већ испред пса који се дави. Проучава је издалека. Жена седи леђа правих као стрела, очију прикованих за платно, попут неке старинске фотографске апаратуре.

Дан је врео. Он прилази и смешта се поред ње и, без речи, пружа јој флашу воде. Она без речи узме флашу, одврне чеп, повуче један добар гутљај и врати му је.

„Добро сте?“, пита је на енглеском.

„Да, добро сам“, одговара она на енглеском. „Хвала.“

Музеј нема изричита правила о дружењу између особља и публике. Нико му не брани да понуди пиће посетитељки из иностранства, нико му не брани да покаже увиђавност једног заслепљујуће врелог летњег дана. И седе тако дружељубиво једно крај другог све док не дође време да он настави с обиласком одаја.

Трећег дана она је поново ту. Пружа јој своју легитимацију на увид. „Тек да видите ко сам”, каже. „Ја сам чувар у музеју, али сам исто тако и људско биће.”

Обоје мудро заћуте.

„Па и ја сам људско биће”, каже жена. „Добро нам дошли.”

Добро нам дошли. Пристојно влада енглеским, али евентуалне нијансе тог *Добро нам дошли* нису му познате.

„Гоја за вас има неко значење?”, пита.

„Значење? Да, има значење. На компликован начин.”

Глас јој је сигуран, целокупно држање сигурно, с обзиром на године. Па ако бира да време проводи седећи у Гојиним одајама, мора бити да за то има личних разлога. Више не мора бринути за њу.

„Хоћете ли да вам испричам о томе – о том значењу?”, каже она, и упућује му осмех, не баш осмех који би назвао пријатељским, али осмех свеједно. Не носи наочаре. Зашто то није раније приметио? Њене очи, иглени отвори кроз које упија свет, огољене су, незаштићене. Што се њега тиче, наочаре носи откад зна за себе.

„Какво значење ове слике имају за мене – хоћете ли да чујете нешто о томе?”, понавља она. „Кад сте већ питали.”

Он устане, формално се наклони. „Госпођо”, каже, „жао ми је, али ја имам обавезе.” И удаљи се.

Могу ли се у данашњем Мадриду још увек наћи људи попут Хосеа Едуарда (Пепеа)?

Да, очигледно да могу.

II

Среће је још једном, последњи пут. Кренуо је кући после завршене смене кад је примети како седи сама у музејском кафеу. Види и она њега, климне главом у његовом правцу. Он прилази њеном столу, поздравља је. „Имали сте добар дан? Редовна сте посетитељка музеја, држављанка такоређи. Морамо вам дати пасош као мој.”

„Седите”, каже она. „Знам да сте радознали. Хоћете ли да чујете целу причу? Зашто сам овде, зашто сам такоређи држављанка вашег музеја?”

Он опрезно климне главом.

„Први пут сам посетила Прадо 2008. Била сам с мужем. Он и ја нисмо били у најбољим односима, али били смо на одмору, заглављени једно с другим, па смо се трудили колико смо могли. Портрет једног брака. Јесте ли ви у браку?”

„Ја? Не.”

„Никад се нисте женили?”

„Нисам.”

„Занимљиво. Мој муж је желео да види Гојине слике. Препустила сам га Гоји и отишла у разгледање. Кад сам се вратила, био је у црном расположењу, није хтео да разговара. Остатак дана провели смо у ћутању. Сутрадан, према нашем путном плану, одвезли смо се на југ до Карбонераса, где смо имали резервацију у хотелу. Мој муж је објавио да иде на пливање; ја сам остала у соби да се одморим. Једна

плажа у близини Карбонераса зове се *playa de los muertos* – вероватно знате за њу. Упркос имену, та је плажа савршено безбедна. Мој муж је отпливао ка пучини и, према полицијском извештају, удавио се. Ми на енглеском кажемо да се неко удавио, али кажемо исто тако и да се неко од своје воље удавио¹ – значења су различита. Не знам како је то на шпанском. У сваком случају, отпливао је ка пучини и удавио се. Није био вешт пливач. Не би се усудио да иде у те дубине да је имао намеру да се врати.”

Кафе се празни док последњи дневни посетиоци одлазе.

„Још покушавам да схватим шта му је пролазило кроз главу”, каже она. „Удавити се да бисте побегли од жене коју сте престали да волите – делује то као претеран чин. Није са мном лако живети, али нисам неподношљива, не трујем егзистенцију.”

Отров. *Veneno*. Усправно држање, раван тон, руке равно положене на сто испред себе (без прстења, без украса): нетремице је посматра, покушавајући да замисли како би изгледало бити ожењен њоме, или њеном млађом верзијом. У себи, у свом физичком бићу, ни најмању искру занимања не осећа. Није она његов тип, то је бар просто (мада, где би се уопште могао наћи његов тип?).

„Не видим”, каже, „више ствари ја ту не видим. Прво, не видим зашто ми причате ту причу кад вам ја нисам ништа. А не видим ни какве везе смрт вашег мужа има с Прадом. Али време је затварања, време да изађемо.”

„Дозволите да завршим”, каже она, и нуди му још један осмех, и полаже руку на рукав његовог сакоа. „Све ће се разјаснити. Обећавам.”

Сede једно крај другог на топлим степеницама испред улаза у музеј.

„Ви сте човек који бди над Гојиним сликама, ви сте *vigilante* Гојиних слика”, каже она. „По цео дан сте с њима. Мора бити да су се увукле у вас, увукле вам се у крв.”

Јесу ли се Гојине слике увукле у њега? Не зна. Не би рекао да је тако. Пуким случајем су га распоредили у Гојине одаје баш у месецу кад је та жена – којој још ни име не зна – изабрала да дође у посету.

Она се нагиње ближе, говори тихим гласом. „Прогони ме та визија”, каже. „Године пролазе, али визија никако да избледи. Та сунчана плажа, та мирна вода, човек који улази у море... Шта му је пролазило кроз главу? Је ли то био чин освете, план да ме остави с теретом кривице и кајања? Да ли разумете? Или је страдао због нечега што је видео у Гоји? Има ли људи на које Гоја тако делује? Шта мислите?”

Има ли људи на које Гоја делује тако што их наводи да се удаве? Да ли се од њега, приручног експерта за Гоју, очекује да о томе суди?

„Зар вам муж никад није говорио о Гоји?”

„Тад већ нисмо говорили, он и ја, кад смо стигли у Мадрид. То јест, размењивали смо учтивости, али смо престали да разговарамо о било чему битном. Дешава се то у неким браковима. Шалони се затворе и никад се више не отворе. Ви нисте у браку па нећете разумети.”

Он се не обазире на провокацију. „Знате ону слику пса у мору?”

„Да.”

¹ Енгл.: *to drown* – удавити се; *to drown oneself* – извршити самоубиство давлeњeм. (Прим. ђрев.)

„Знате историју те слике?”

„Знам да ју је Гоја сликао у познијим годинама. Знам да јој није дао наслов, тако да не знамо ни који је то био пас нити зашто је баш њега насликао. Знам да је сликао директно на зид куће у којој је боравио. Шта би још требало да знам?”

„Гледамо ту слику и мислимо да ће се пас удавити. Али према једној причи, слика коју видимо је непотпуна. Један њен део никад није пренет с кућног зида пошто је био сувише крхак. И сада је тај део изгубљен. Нестао.”

„Да?”

„Према тој причи, на несталом делу видела се једна птица на дрвету. Пас је гледао горе у ту птицу. И то је све. То је цела прича.”

„Хоћете рећи да тај пас није био у океанском бескрају, да се није давио. Ако је Гоја осликао још један панел, на њему би се видело како пас израња из воде, отреса се и лаје на птицу на дрвету.”

„Могуће. То је само прича. Не морамо у њу да верујемо.”

„У сваком случају, други панел немамо, тај панел с птицом на грани и псом који лаје, панел са спасењем. Имамо само пса окруженог таласима. Имамо само то што имамо. Немамо оно што немамо.”

Тишина се спушта између њих. Сунчева топлота, похрањена у мермеру, не приметно му облива стражњицу и бутине. Чисто уживање, чак и по цену да га дели с једном ћакнутом странкињом и управо се пита како да њихов разговор приведе крају.

„То је све што могу да понудим”, каже: „та прича о птици”. Што се пса тиче, виђам га сваког дана, такав ми је посао. Да ли се пас дави? Или можда не? Не знам. Али не би ме уверење да се пас дави натерало да уђем у море и да се удавим. То свакако не. Ја наравно нисам ваш муж. Сви смо ми различити.”

„А шта би онда – смем ли да питам? – шта би вас натерало да уђете у море и да се удавите?”

Самоубиство: делује то као врло интимна тема за разговор између двоје странаца у летње поподне. Никад му није падало на ум да се убије, никад на то ни помислио није. Он воли живот. Волео би да вечно живи, кад би то било могуће.

Замишља оног изгубљеног мужа, човека којем је та жена затворила шалоне, види га како закорачује у море, повија главу пред првим таласом, увлачи први дах морске воде у плућа. *Playa de los muertos*. Тако једноставно. Тако лако изводљиво. А ипак се тако мало нас на то одлучује. Зашто? Зато што волимо живот. Зато што желимо да живимо. Да живимо! Као тај пас на слици, не давећи се, него пливајући. Пливајући за живот. Као она птица на дрвету, певајући.

„Нови сте у музеју, зар не?”, каже она. „Одмах се види. Није вам ово животни посао, да штитите слике од вандала. Или од људи као што сам ја. Само да знате, много нас је – не вандала него лудака. Мораћете да се привикнете на нас.” Потапше га по рукаву сакоа. „Више ме нећете видети, лакнуће вам да то чујете. Сутра ујутро хватам воз па онда аутобус до Карбонераса и фаталне плаже.”

„Недостаје вам муж. Сигурно сте га волели, упркос свему.”

„Волела? Не знам. Можда. Можда и не. Оно што се на крају рачуна није шта осећате у дубинама срца него шта сте спремни да дајете. Да сам свом мужу више

давала, да ли би он загазио у море? Чисто сумњам. Али баш као што ви нисте експерт за Гоју, тако ни ја нисам експерт за љубав. Сматрао је да сам напорна. Напорно присуство.”

Ако сад очекује више од њега, ако жели да чује како му је незамисливо да би је било који мушкарац могао сматрати напорном, биће разочарана. Време му је да се ослободи. Доста је било излагања интимностима срца једне непознате жене – срца прилично хладног, како му се чини. Има нечег неукусног у тим поверавањима, у откривању својих тајни странцима. „Морам да ухватим аутобус”, каже, „жао ми је, али више вам не могу бити од помоћи.”

III

Застаје испред пешачког прелаза на Каље де Серано, чекајући да се промени светло. Пролази га језа. *Као оне Гојине вештице*, помишља. *Или као оне грује штри вештице...* Како се оно зваху... Оне што пресецају нит живота. Светло се мења у зелено. Он коракне напред, право на пут скутеру који вози нека млада жена. Скутер га удара у висини кука, потом се заноси ка реци саобраћаја. Он се спотакне и падне, треснувши главом о асфалт. Наочаре му се разбију у парампарчад. *Клоша?*, помишља. *Ашройа?* Онда се све зацрни.

Окупљени пролазници нису толико забринуте за њега, бар тренутно, колико за младу жену на скутеру – заправо не младу жену него шеснаестогодишњу девојку – која неким чудом стоји неповређена наспред широке авеније, убледелог лица, док аутомобили с обе стране фијучу покрај ње. Што се скутера тиче, нико за њега не мари, спреман је за отпад. Девојка је спасена, то је најважније. Вратиће се својим родитељима, оно што је могло бити трагедија ипак се добро завршило.

Следи дуго чекање док не дође хитна помоћ да човека који лежи на тротоару одвезе у болницу Ла Принсеса, на *Urgencias*. Кад тамо стигне, већ је дошао к себи и говори разборито. Повреде не изгледају страшно: модрице по лицу, посекотина тамо где му се пластични оквир од наочара зарио у образ, ишчашено колено. Задржавају га преко ноћи на посматрању, онда му на његово инсистирање дозвољавају да узме такси до куће.

Четрдесет осам сати касније враћа се тамо, храмајући уз помоћ штапа, у пратњи мајчине куварице (мајка је отпутовала на исток): жали се на главобоље, каже куварица, а и чудно се понаша, виче на њу без разлога, не допушта јој да га дотакне, одбија да једе.

Изнова га примају у болницу, где даља испитивања показују да су повреде озбиљније него што се у први мах чинило. Конкретно, задобио је одређене трауматске повреде мозга, у пределу префронталног кортекса, што ће у његовом случају вероватно захтевати дуготрајну – можда и доживотну – рехабилитацију.

Мајка прекида путовања како би га посетила у Ла Принсеси, потом се насамо консултује с болничким неуропсихологом. Исход: син бива препуштен њој на старање и пресељава се у стан у Саламанки, да тамо сачека обавештење о слободном месту у санаторијуму у Орталеси који им је препоручио медицински тим.

У Саламанки пак, она увиђа да је њен лежерни син постао друга особа – мрзовољна, пргава, задрта у свему што захтева како од ње тако и од кућне помоћнице, особа с којом је тешко живети.

„Свакако је довољно добро да би се вратио у музеј”, помиње узгред терапеуткињи која га посећује двапут недељно. „Није то захтеван посао, добро ће му чинити да опет буде међу људима.”

Терапеуткиња одмахне главом. „Прерано је још за то”, каже.

Коначно стиже и позив из Орталесе, из санаторијума: имају слободно место за њеног сина, али мораће одмах да се одлучи, постоји листа чекања. „Прихватам”, каже она. „Стижемо сутра ујутро.”

И тако се Хосе (или Пепе) из удобног старог стана у Саламанки пресељава у много неудобнију установу северно од града у Барију Паломас, где сивило зидова његовог компактног малог апартмана на другом спрату (спаваћа соба, купатило, ниша уместо плакара) нарушава само урамљена слика два мачета која се играју клупком вуне. Прве дане проводи седећи непомично у својој соби и зурећи кроз прозор, који гледа на пошумљен парк, срца пуног огорчења на мајку због тога што му је учинила. Кад му дође у прву посету, одбија да је види. У време обеда држи се по страни од осталих пацијената.

Једина особа с којом се добро слаже је физиотерапеуткиња. Прича јој развучене приче о свом ранијем животу, посебно о својој каријери *vigilante*-а у великом музеју; показује јој пропусницу (коју је сачувао) која му омогућава приступ сваком делу музеја. Оне незгоде са скутером на Серану уопште се не сећа, али јасно памти стару жену у црном која је као паук седела у Гојиним одајама и само чекала свој плен, која му је заробила ум (онај добар ум, како га назива) и отпремила га у ово чистилиште.

IV

Месеци пролазе, стање му постојано иде набоље, макар и споро. Зближава се с једном женом, такође пацијенткињом, млађом од себе. Је ли то љубав? Љубавна веза?, пита се. Није сигуран. Али кад он и она (зове се Рита) заједно седе на клупи у парку (имају омиљену клупу), држећи се за руке, уживајући у свежини поветарца, мирису покошене траве, могли би мирне душе бити и љубавници.

Сад и Рита мора из његових уста да чује причу о жени у црном из Гојиних одаја: Клотилда, то јој је име наденоу, ружно име. Заједно одлазе метроом до Прада – пропусница му и даље важи, њему и његовој гошћи само махну руком да прођу – где јој показује тачно место на ком је седела жена у црном чекајући да он наиђе и подлегне њеним чинима.

Рита није дете – зашла је у тридесете – али носи једноставне, детињасте одевне комбинације – беле блузе, сиве сукње, скромне црне ципеле – које на ласкају њеној фигури и само је издвајају као чудну. Што се њега тиче, добио је нове наочаре у којима му очи изгледају као облаци на дну рибњака. Да ли људима делују као чудан пар? Не зна, није га брига. Мадрид је велики град. Има у Мадриду на хиљаде људи чуднијих од њега, чуднијих од Рите, чуднијих од њих двоје заједно.

Некад је много читао, али више не чита: увек му нешто титра у глави, не може да се концентрише, не може да се сети шта се догодило две странице раније. Свеједно води Риту у обилазак тезги на Куести де Мојано где продавци књига излажу своју робу. Већ на првој тезги поглед му се прикује за слику на корицама једне књиге: жена у црном, она главом, хладнокрвно гледа у објектив камере.

Cuentos escogidas, пише у наслову, одабране приче, и женино име: Елизабет Костело. „Ето ко је она!”, просикће на Риту, чукнувши зглавцима по књизи. Обузима га бес, стиже ниоткуда, као летња олуја.

„Тише”, каже Рита. „Тише, тише, тише.”

Он купује књигу; док пружа новац, примећује да му се рука тресе.

У метроу на повратку у Орталесу, Рита прелистава књигу. „Види”, каже: *„El vigilante de sala*. Можда је то о теби.”

Он покуша да чита уводни пасус приче, али кретање воза и његов ослабели вид чине читање немогућим. Морају сачекати док не стигну кући. Тамо пак, седећи крај њега на кревету у својој соби (где урамљена слика на зиду не приказује мачиће него мошусне патке у летећој формацији), она му наглас чита причу коју је та жена написала о *vigilante-y de sala*.

V

Она (*ella*, име јој се никад не открива) стоји испред једне слике у Праду, утонула у познато, пријатно стање контемплације које је можда и главни разлог што посећује изложбе. Трагајући у мислима за нечим с чиме би то стање упоредила, намах у сећању види себе као девојчицу од шест година у неком од оних грчких млечних ресторана који су сад нестали са лица земље, озбиљно посвећену сладоледу од чоколаде, занесену, урођену у укусе и текстуру, са жељом да се то никад не заврши, то приватно искуство, док јој се мајка у сећању осмежује с благонаклоним одобравањем. И стоји тако, изгубљена у прошлости, кад тик иза леђа зачује неки глас, на храпавом енглеском; „Ужасно, зар не? Какав свињски човек!”

На тренутак не може да верује да се њој обраћа. Мрштећи се, окрене главу и нађе се лицем у лице с кочоперним човечуљком у униформи музејског чувара.

„*Perdone?*”, каже најледеније што може.

„Ово је рана слика”, каже човек, једнако самоуверен. „Још кад је био монденски уметник. Франсиско Гоја. Кад је сликао сеоске призоре за своје мецене.”

Збуњује је то што човек говори као да су неки споразум склопили, као да га је унајмила да јој коментарише слике, па сад чило и весело испуњава свој задатак. Је ли могуће да и није прави чувар, упркос униформи и значки, већ неки безочни преварант који оперише у музеју, вребајући жртве?

„Увек је он на страни жене”, наставља човек, и овог пута речи стижу до ње на таласу рибљег задаха; мора бити да је за ручак јео *bacalao*, заливши га чашом вина, то би објаснило његово понашање, *грско* понашање, како се некад говорило. „Гоја”, понавља он, као да је приглупа, као да јој све треба двапут објаснити. „Увек на страни жене.”

Гоја на страни жене? Боље познаје позне слике од тих раних сеоских сцена, али падају јој на памет многе жене, међу њима и грофице, које је Гоја премерио најокрутнијим могућим погледом. Не би волела да позира Гоји. Никад на то не би ни пристала, ако ћемо право. Морали би је силом тамо одвући и посадити у позу, као целату на пањ. Доба егзекуцијџа, Гојино доба. За масе, новооткривена разонода. Зачета у Француској. Пуна кола аристократа који у засраној свили и кадифи тандрчу ка фаталном одредишту, и даље не верујући шта им се дешава. *Моли се за нас сада и у часу смрти наше.* Француска па затим Шпанија. Постројавање људи у врсту – *Не мрдај. Сиди мирно. Гледај преда се. Бани.* Пуцајте им у груди, у препоне, у лице, где год вам је воља. Вашарско стрелиште. Ужаси рата.

Окреће леђа насртљивцу с рибљим задахом. Кад поново погледа, отишао је, хвала богу.

Да није он то покушао да јој се набацује? Каква будалаштина! Посматрана са стране (никад јој није било тешко да себе посматра са стране; посматрање ствари са стране, то је њен посао у животу, таман као што је био и Гојин), као жена, припадница лепшег пола, непривлачна је колико се то уопште може бити. Престара, превише израбљена, превише смркнута. Па шта је онда мислио да ће постићи? Је ли покушавао да јој се наруга? Да је увреди? Да ли тако шара по музеју у припитом стању, насумице вређајући посетиоце? Зашто чувари то допуштају, они прави чувари?

Или је можда лудак, залутао из Гојиног света, неко ко изјутра устане и обуче униформу музејског чувара и запути се у Прадо да тамо малтретира кога стигне? Или глумац – глумац плаћен да привлачи муштерије тако што глуми Гојиног лудака? Но да ли је тако угледном музеју заиста потребно да унајмљује глумце зарад рекламирања своје робе? Да ли се лепе уметности заиста спуштају на тај ниво?

Налази се у кафеу у приземљу, сат или два касније, кад се он опет појави. Без позива седа за њен сто. „Свадба”, каже. Расправљали смо о непримереном браку који видимо на Свадби. Код Гоје.”

„Оставите ме на миру”, каже она, тихо, равно. „Не бих да правим сцену, али ако ме не оставите на миру, позваћу власти. *Llamaré a las autoridades.*”

„Тај човек на слици, он је свиња, али то не види”, наваљује чувар, прави или лажни, не обазирјући се на њене речи. Сад већ наслућује с каквим је обликом лудила суочена: не само да тај човек нема представе ко је она, него за то и не мари, могла би бити било ко, насумице изабран, било ко на кога може да излије своју бујицу речи. „Он не види то што ми видимо. А шта ми видимо? Видимо да он личи на свињу, одвратну. Гоја није суптилан сликар, не? Дакле та млада жена на слици, она се удаје за свињу.” И затим, без икаквог прелаза, истим брундавим тоном: „Знам ја, госпођо, ко сте ви. Ви сте славна књижевница која је дошла у Прадо да види слике. Дођете због слика, а добијете мене. Па реците ми онда” – истура јој лице на увид, искреће глатко обријану браду сад тамо сад овамо – „јесам ли ја свиња? Свињски човек? Не, нисам.”

Иза дебелих сочива наочара, на очи му, о чуда, навиру сузе. Како разумети шта се збива у његовом поремећеном уму? Није он, каже, свињски човек. Дође му да заплаче кад га људи називају свињским човеком, њега који не личи на свињу, или само мало.

„Је ли ово истина?“, каже Рита, одложивши књигу. „Јеси ли ти тај човек?“

„Не, не, не!“, каже он, Пепе, пензионисани *vigilante*. „То је прича! Она измишља причу!“ Стиска и опушта песнице.

Рита се враћа књизи прича.

Она (опет *ella*) полаже умирујућу руку на човекову мишицу. „Нисте ви свињски човек. Нико за вас не би рекао да сте свињски човек. Хоћете ли ми рећи у чему је ствар? Шта се то догодило?“

Из унутрашњег цепа човек вади чисту белу марамицу и театрално исекнује нос. „Дакле сад морам да вам испричам причу свог живота, то захтевате. Као Шерлок Холмс. Седите тако у возу и неки странац, неко кога у животу нисте видели, крене да вам прича своје најдубље тајне. Он је, каже вам, убица. Или пљачкаш банке. Онда воз стигне до његовог одредишта и убица, пљачкаш банке, човек без имена нестаје у диму и никад га више не видите. Али ви сте Шерлок, имате његову причу, то је све што вам треба. Пожурите кући и узмете папир и оловку и кренете да пишете причу о томе како сте седели у возу кад вам је пришао неки странац и испричао вам своје тајне и потом нестао. Да? Имате причу, али сад видите да јој недостаје завршетак. Где ћете наћи завршетак, ако сте Шерлок? Где? Питам ја вас.“

Усправља рамена, прекршта руке, посматра је. Од суза ни трага. Сузе су испариле.

„Прво“, каже она, „Шерлок – славни Шерлок – није био писац. Био је детектив. Не чак ни прави детектив него измишљени, лик у књизи. Па хајде да занемаримо Шерлока. Шерлок није релевантан.“

И друго, тај човек у возу исповеда своју тајну. Поверава Шерлоку да је убица, затим нестаје у магли, како ви то кажете. Он је свој циљ постигао. Шта је био његов циљ? Циљ му је био исповест. Након што се исповедио, он је ослобођен, слободан човек, решио се несносног терета – бар тако верује. Али ви, *señor vigilante*, ви се не исповедате. Никакве тајне не откривате. Нисам ја пандан Шерлоку из ваше приче. Ја сам само жена којој сте се наметнули овде у музеју.“

„Мислите да ја немам тајне?“

„Наравно да имате тајне. Сви ми имамо тајне. Али ви немате велику тајну. Нисте убица. Толико ми је јасно. Нисте пљачкаш банке.“

„Ја сам свињски човек. На тој слици, ја сам свињски човек.“

„Не разумем то са свињским човеком. Шта вам тачно значи свињски човек?“

„Он се жени том девојком. То је оно што слика приказује, како се свињски човек жени девојком.“

„Па?“

„Жени се њоме, али она га не жели. Млада је и лепа, али он је свиња.“

„Да, па?“

Он не одговара. Лагано се клатећи напред-назад у столици, руку и даље чврсто прекрштених на грудима, суочава је са својим лицем, својим ни по чему изузетним људским лицем.

Она устаје, пребацује торбу преко руке. „Не желим да чујем остатак ваше приче“, каже. „Не желим да чујем ваше тајне. Немам за то времена. Нађите неког другог коме ћете их поверити.“ И одлази.

Рита склапа књигу. „И тако се завршава?“, каже он, Пепе. Она климне главом. „Све је то лаж од почетка до краја. Ништа од тога није истина. Да ли ми верујеш?“

Она поново климне главом. „Наравно. То је само глупа прича.“ Нагне се и положи му пријатно хладну руку на чело. „Хоћеш ли да сачуваш књигу или да је одмах бацимо?“

Он јој узима књигу и, у једном силовитом замаху, цепа је напола по дужини, заједно с корицама.

Она му узима обе половине и баца их у корпу за отпатке. „Ето. Нема је више. Опет смо слободни.“

*Хвала Валери Мајлс, Ширли Лоеве, Франсиску Тардију и
Алехандру Верјари Шарју на савешима и информацијама.²*

(С енглеској превела Аријана Божовић)

² Џ. М. Куци био је први гостујући писац у музеју Прадо, у оквиру резиденцијалног програма *Escribir el Prado* покренутог 2023. Прича *The Museum Guard* објављена је у двојезичном издању (*Prado*, 2024), на изворном енглеском и у преводу на шпански. (Прим. прев.)